

Ксендзук Валентина*д. держ. упр., доц.**Державний університет «Житомирська політехніка»***Сергієнко Ірина***аспірант**Державний університет «Житомирська політехніка»***Зарубіжний досвід впровадження стратегії інклюзивного міста в країнах ЄС**

Анотація. У контексті неперервної урбанізації та формування стратегій розвитку міст, необхідно ретельно розглянути можливий вплив цього процесу на соціальну інтеграцію. Відомо, що деякі міста успішно використали урбанізацію як інструмент для підвищення соціальної інклюзії, що, в свою чергу, зробило їх лідерами у сфері якості життя. Є кілька прикладів успішної урбанізації, яка призвела до соціальної інтеграції і ці міста стали лідерами за якістю життя та комфортними умовами життя. Такі міста, як Відень (Австрія), Мельбурн (Австралія), Копенгаген (Данія) та інші розробили програми, які враховують потреби всіх верств населення при плануванні майбутнього зростання та розвитку своїх міст. Одним з ключових аспектів, якому ці успішні міста віддають пріоритет, є доступ до основних послуг, таких як освіта, охорона здоров'я, культура та інші соціальні зручності. Забезпечуючи рівний доступ для всіх членів суспільства, вони створюють більш інклюзивне середовище, де кожен має можливість процвітати. Крім того, ці міста часто впроваджують політику, спрямовану на зменшення нерівності шляхом вирішення таких питань, як доступне житло чи громадський транспорт.

Незважаючи на те, що урбанізація пов'язана з багатьма проблемами, включаючи проблеми з навколишнім середовищем або навантаження на інфраструктуру, очевидно, що визначення пріоритету інклюзії в розвитку міст приводить до кращих результатів для всіх учасників. Історії успіху провідних міст у всьому світі повинні слугувати натхненням для політиків, які прагнуть побудувати більш інклюзивні громади у своїх юрисдикціях.

З точки зору державного управління, перехід до моделі інклюзивного міста має важливе значення для формування кращого майбутнього і включає розробку політик, що сприяють доступності, рівності та участі для усіх мешканців країни.

Ключові слова: інклюзивне місто; країни ЄС.

Аналіз останніх досліджень. Представниками вітчизняних наукових шкіл, що розвивали стратегії інклюзивного міста є: Д.О. Грицишен, І.О. Драган, С.В. Свірко, Л.В. Сергієнко, К.М. Войціцька, В.В. Ксендзук, В.В. Іванюга, Ю.В. Шпак, Н.В. Васильєва, Н.В. Дацій, В.О. Галямар та інші. Серед зарубіжних вчених зазначені проблеми вирішували Блейклі Е.Дж., Кресін Дж.П. (Crecine J.P.), Брей Д. (Gray D.), Бертран Н. (Bertrand N.), Бредфорд Н. (Bradford N.), Воттс К. (Watts K.), Ван Х. (Wang H.), Брюкнер Дж.К. (Brueckner J.K.), Коен М.А. (Cohen M.A.), Лі Х. (Li H.), Лонг Р. (Long R.), Моханті П.К. (Mohanty P.K.), Мрінська О. (Mrinska O.), Мішра А.К. (Mishra A.K.), Русієр Н. (Rousier N.), Партрідж М. (Partridge M.), Фаллах Б.Н. (Fallah B.N.), Чен Х. (Chen H.), Холгерсен С. (Holgersen S.) та інші.

Виклад основного матеріалу. В грудні 2000 року, Європейська Рада в Німці запропонувала новий на той час підхід до вирішення проблеми бідності та соціальної ізоляції, визначивши чотири основні цілі, де підкреслюється значущість інклюзії, які актуальні і зараз та є базою для політики урядів країн Європи щодо інклюзії [15]:

1. *Сприятли активній зайнятості та доступу до ресурсів, прав, товарів і послуг для всіх.* Ключовими політичними підходами до цілі є:

– створення можливостей працевлаштування (визначення та реалізація шляхів працевлаштування для вразливих груп суспільства, паралельно з активізацією політики освіти для всіх);

– політика балансу між роботою та сімейним життям (підходи, що спрямовані на забезпечення гармонії між професійними та домашніми обов'язками, включаючи опіку за дітьми та залежними від сторонньої допомоги особами);

– інтеграція і зайнятість через соціальну економіку (використання соціально-економічних можливостей для забезпечення інтеграції та зайнятості);

- профілактика виключення з робочого середовища (покращення шансів на зайнятість шляхом ефективного управління людськими ресурсами, організації праці та навчання протягом життя);
- системи соціального захисту (розробка систем, які допомагають забезпечити кожній людині необхідні для життя ресурси та допомагають у подоланні перешкод на шляху до працевлаштування);
- доступ до житла та основних послуг (реалізація політик, які гарантують доступ до гідного житла з необхідними санітарними умовами та основних комунальних послуг, необхідних для життя);
- доступ до медичної допомоги (забезпечення доступу до медичних послуг відповідно до потреб людини);
- послуги для людей, яким загрожує відчуження (розробка послуг та супутніх заходів, які допомагають людям, яким загрожує соціальне відчуження, забезпечити ефективний доступ до освіти, правосуддя та інших державних і приватних послуг).

2. *Вжити превентивних заходів для запобігання ризикам ексклюзії.* Ключовими політичними підходами до цілі є:

- оптимальне використання потенціалу суспільства, заснованого на знаннях (використання потенціалу нових інформаційних та комунікаційних технологій, гарантуючи, що ніхто не залишиться осторонь, особливо люди з обмеженими можливостями);
- профілактичні заходи проти життєвих криз (розробка політики, спрямованої на недопущення життєвих криз, які можуть призвести до соціального відчуження, таких як надмірна заборгованість, відрахування зі школи та бездомність);
- збереження сімейної солідарності (здійснення дій для підтримки сімейної солідарності в усіх її проявах, пропонуючи допомогу найбільш вразливим і залучаючи до цього процесу всі релевантні (відповідні) органи).

3. *Надавати допомогу найбільш вразливим.* Ключовими політичними підходами до цілі є:

- сприяння соціальній інтеграції (допомога жінкам та чоловікам, які відчувають постійну бідність, таким як особи з інвалідністю або тим, що входять в групи з особливими проблемами інтеграції (наприклад, іммігранти), у їхньому процесі соціальної інтеграції);
- боротьба проти соціальної ізоляції дітей (зусилля щодо виключення соціальної ізоляції серед дітей та надання їм всіх можливостей для соціальної інтеграції);
- розробка цілісних ініціатив для відчужених територій (розробка комплексних заходів, спрямованих на покращення становища відчужених територій).

4. *Залучити до цього процесу всі відповідні органи.* Ключовими політичними підходами до цілі є:

- сприяти участі та самовираженню осіб, які переживають ізоляцію, з урахуванням національних звичаїв;
- включення боротьби проти відчуження в загальну політику (мобілізація органів державної влади на національному, регіональному та місцевому рівнях відповідно до їх сфер відповідальності, адаптація адміністративних та соціальних послуг до потреб осіб, які переживають ізоляцію, і забезпечення уваги дотичного персоналу до цих потреб);
- сприяння діалогу та партнерству між усіма відповідними державними та приватними органами (залучення соціальних партнерів, громадських організацій та постачальників соціальних послуг до боротьби з різними формами відчуження, відповідно до сфер відповідальності, заохочення соціальної відповідальності та активної участі всіх громадян у боротьбі проти соціального відторгнення, виховання соціальної відповідальності в бізнесі) [15].

Зазначені цілі можуть бути досягнуті комплексно через їх інтеграцію та адаптацію до інших цілей або через реалізацію специфічних політик чи дій.

Стратегія Європейської Комісії, спрямована на боротьбу з бідністю та соціальною ізоляцією, включає в себе набір політичних рекомендацій, які можуть бути адаптовані для вирішення цих критичних проблем і в Україні та в свою чергу вимагати додаткового аналізу і адаптації до місцевих умов. Це надає важливу основу для формування відповідних стратегій та ініціатив, що спрямовані на покращення економічних та соціальних умов у країні, а також сприяти створенню інклюзивних міст, які будуть сприятливими для життя всіх громадян.

«Інклюзивне процвітання має бути основою стратегій міст для сталого майбутнього. Без справедливості та інклюзії економічне зростання не є сталим. Без зростання справедливість – це перерозподіл бідності» (Бруно Ланвін, засновник і генеральний директор D&L Partners).

Варто звернути увагу на Індекс процвітання та інклюзії міст, відомий як PICSA (The Prosperity & Inclusion City Seal and Awards), що був створений іспанською провінцією Біскайя, Більбао та глобальною стратегічною компанією D&L Partners у 2019 році. Було оцінено 113 міст за їхніми зусиллями щодо створення процвітаючого середовища для всіх громадян. Вимірювання були здійснені за такими критеріями, як дохід на душу населення, якість життя, особиста безпека, доступ до освіти, доступ до Інтернету, якість навколишнього середовища, доступність та доступ до медичних послуг. Цей звіт став першим, в якому метрополіси були оцінені за їхню інклюзивність, а не просто за економічну потужність

чи туристичну привабливість [21]. Також, особливе місце посідають такі критерії як: співпраця державного та приватного секторів щодо впровадження інклюзивності як конкурентної переваги, необхідність громадської участі в реалізації ефективної міської політики та важливість соціальної інклюзії для пом'якшення зміни клімату та адаптації до її наслідків [16].

The Prosperity & Inclusion City Seal and Awards (PICSA) Index – це перший в світі рейтинг міст, який не лише вимірює багатство та економічний розвиток міст, але й розглядає, наскільки ці показники розподіляються по всьому населенню та допомагає формувати міські політики, дозволяючи порівнювати та вдосконалювати передові методи містобудування. Індекс бере за основу роботу вже існуючих організацій та індексів, таких як Світовий банк, ОЕСР, ООН-Хабітат, ВООЗ, і відображає більш деталізоване, багатоаспектне розуміння поняття «інклюзивне процвітання», яке включає в себе три ключові елементи: *процвітання, соціальну інтеграцію та просторову інклюзію*. Варто зазначити, що на час створення, індекс PICSA фокусується виключно на вимірюванні реальної ефективності міст. Проте, у подальших версіях цього інструменту очікується розширення його можливостей для аналізу актуальних або майбутніх політичних ініціатив, а також для оцінки потенціалу муніципальних структур з точки зору реалізації стратегій інклюзивного процвітання.

За показниками PICSA Index, в десятку провідних інклюзивних міст увійшли: Цюрих, Швейцарія; Відень, Австрія; Копенгаген, Данія; Люксембург, Люксембург; Гельсінкі, Фінляндія; Тайбей, Тайвань; Осло, Норвегія; Оттава, Канада; Кіль, Німеччина; Женева, Швейцарія [16].

Розглянемо місто Відень в контексті елементів «інклюзивного процвітання».

Відень є відомим світовим лідером у сфері інклюзивності, підтримуючи різні групи населення через багатий ряд політик і програм. Це європейське місто, як зазначено вище, займає одну з провідних позицій в рейтингу рівня інклюзивності міст та є цікавим для нас як одне з міст, яке відбудовувалося та відновлювалося після значних руйнувань під час Першої та Другої світових воєн.

Розглянемо, як в стратегії розвитку Відня [23] забезпечуються три основні елементи «інклюзивного процвітання»: процвітання, соціальна інтеграція та просторова інклюзія.

Процвітання: Відень вважається одним з найбільш процвітаючих міст Європи. Це проявляється в його сильній економіці, яка базується на таких секторах, як інформаційні технології, житлове будівництво, наукові дослідження та розвиток, культура та туризм.

Соціальна інтеграція: місто має дуже розгалужену систему соціального захисту, яка включає систему громадського житла, допомогу у працевлаштуванні, сприяння гендерній рівності, програми допомоги учням, студентам та багато іншого.

Просторова інклюзія: щодо просторової інклюзії, Відень використовує планування міста як інструмент для забезпечення рівного доступу до міської інфраструктури та служб. Міські плани розроблені таким чином, щоб забезпечити доступ до зелених зон, громадського транспорту, освітніх установ та інших служб для всіх громадян, незалежно від їхнього соціального статусу або доходів.

Варто зазначити, що дані елементи переплітаються та доповнюють один одного для створення цілісної картини інклюзивного процвітання міста. Розглянемо основні компоненти, які на нашу думку мають найбільше значення для процвітання та щасливого життя міста на прикладі Відня.

1. Житлова політика. Відень має довгу історію забезпечення доступного житла для своїх громадян. Більше половини населення міста живе в субсидованих або «соціальних» житлових комплексах, що забезпечують високий стандарт проживання за доступною ціною [10]. Ключовими елементами, які варто розглянути є:

– *соціальне житло:* у Відні понад половину населення складають мешканці «соціальних» житлових комплексів, що фінансуються або субсидуються місцевою владою. Це житло, яке почало з'являтися у 1920-х роках після Першої світової війни, в основному для приїжджих робітників, відоме своєю високою якістю, доступністю та різноманітністю архітектурних форм. Ініціатива «Червоного Відня» (період 1918–1934 років започатковано будівництво муніципального житла, під керівництвом Соціал-демократичної робітничої партії), яка продовжується й досі, дозволила не лише забезпечити доступне житло, а й впровадити сучасні стандарти у побудовані будинки соціального житла, які є престижними для проживання і сьогодні [10].

Karl Marx Hof – це найвідоміший комплекс соціального житла, розтягнутий на декілька трамвайних зупинок (приблизно 1,2 км). Спільною рисою для таких будівель, є мистецьке оформлення приміщень і відмінна інфраструктура, яка включає в себе дитячі садки, кафе, спортивні майданчики та багато інших зручностей, що роблять проживання в соціальних житлових комплексах дійсно комфортним [25].

Також Відень використовує комплексний підхід для боротьби з бездомністю, що включає [18]:

– поліпшену координацію між службами, що працюють над запобіганням виселення, консультативними центрами та службами з надання послуг із супроводжуваним проживанням, а також збільшення інформаційних послуг;

– забезпечення стандартного термінового розміщення в притулках та негайного консультування;

– зосередження на довгострокових рішеннях, таких як «Житло в першу чергу» та альтернативи традиційним притулкам (на одну ніч) для бездомних;

– впровадження підтримки рівних – коли люди, які коли-небудь були бездомними, діляться своїм досвідом і знаннями, допомагаючи соціальним працівникам.

– *регулювання оренди*: Відень має суворі закони щодо регулювання оренди, які захищають права орендарів і допомагають контролювати ціни на оренду. Основним законом, що регулює питання оренди в Австрії, є «Австрійський закон про орендодавця та орендаря» (Österreichisches Mietrechtsgesetz – MRG). Цей закон встановлює відповідні права та обов'язки орендарів і власників, а також включає в себе принципи регулювання цін на оренду. Закон визначає, яка має бути встановлена орендна плата, які умови можуть бути включені в договір про оренду, і які заходи можуть бути вжиті в разі порушення умов договору. Це означає, що орендарі в Відні відчують себе більш захищеними від необгрунтованого виселення, а ціни на оренду залишаються доступними [4].

– *інвестиції у нове житло та різноманітність житлового фонду*: Відень постійно інвестує в будівництво нового житла, щоб задовольнити зростаючі потреби свого населення. Це означає, що місто постійно оновлюється і вдосконалюється, а громадяни мають доступ до сучасного, якісного житла. А також місто пропонує широкий спектр житлових можливостей, від соціального житла до приватних квартир та будинків. Це означає, що громадяни мають великий вибір, коли йде мова про вибір місця проживання [25]. Це допомагає місту реагувати на змінювані потреби свого населення та забезпечує, що всі громадяни мають доступ до доступного житла.

Ґрунтуючись на рейтингах та індексах щодо розвитку міст та їх процвітання (Monocle's Quality of Life Survey, Eurostat's Urban Europe report, Housing Europe's The State of Housing in the EU, UN's City Prosperity Initiative), впевнено можна сказати, що Відень є одним з найкращих міст у світі, що стосується доступності житла.

2. *Доступ до основних послуг*. Відень підтримує свободу рішень місцевого самоврядування у наданні державних послуг та прагне забезпечити рівний доступ до них для всіх громадян, шляхом інвестування в якісні послуги та сприяння доступу до них.

Вода. Відень, перша австрійська федеральна земля, що конституційно захистила питну воду та джерелозахисні ліси. Це було закріплено у Віденській водній хартії. Місто покращує безпеку водопостачання, будуючи третю магістральну лінію, та забезпечує легкий безкоштовний доступ до свіжої води через 1100 стаціонарних та 25 мобільних фонтанів.

Управління стічними водами. Відень управляє 2500-кілометровою каналізаційною мережею, що безпечно та екологічно обробляє півмільярда літрів стічних вод від 1,9 мільйона людей та 170000 будівель щодня. Зараз 8 % домогосподарств підключені до міської каналізаційної мережі, а її розширення має бути завершено до 2023 року.

Енергія. Відень розвиває сталу енергетичну систему з високим рівнем безпеки постачання, надійності, доступних цін та мінімізованого впливу на довкілля, зосереджуючись на декарбонізації. Місто інвестує у розширення енергетичної інфраструктури та надає енергетичні консультації та підтримку для громадян, що знаходяться у скрутних обставинах, з метою забезпечення доступності енергії для всіх.

Відень реалізує програму енергетичної підтримки для вразливих громадян, що включає індивідуальні консультації та заходи для домогосподарств з ризиком бідності. Програма, розроблена у співпраці з Міським департаментом соціальних питань та охорони здоров'я, отримала екологічну премію «ÖGUT» у 2018 році.

Доступ до інноваційних, стійких, доступних енергетичних рішень у субсидованому житлі. Відень відповідає на виклик зміни клімату, впроваджуючи інноваційні рішення для підтримки комфорту протягом року. Місто активно підтримує спільноти, які використовують відновлювану енергію, створюючи контактні точки для систем генерації відновлюваної енергії та надаючи підтримку для таких ініціатив.

Мобільність: Відень зосереджує інвестиції на підвищенні якості харчових продуктів та доступності транспорту. В цілому, 71 % всіх маршрутів можна подолати на громадському транспорті, велосипедах або пішки. Крім того, місто вкладає кошти в розвиток водневих та електричних автобусів [19].

3. *Освіта і навчання*. Відень зосереджується на забезпеченні якісної освіти для всіх своїх громадян, незалежно від їхнього соціального становища або походження. Місто має широку мережу державних шкіл, які забезпечують безкоштовну освіту. «Доступ до навчальних закладів та їхніх навчальних програм має бути сплановано та організовано відповідно до потреб їхніх користувачів, незалежно від того, чи є користувачі людьми з маленькими дітьми чи іммігрантами, денними працівниками чи інвалідами. Для всіх цих цільових груп знання мають стати більш відкритими та легкодоступними» [23].

Універсальна освіта та безкоштовна освіта: у Відні забезпечено універсальний доступ до безкоштовної державної освіти для всіх дітей до 15 років, незалежно від їхнього соціального статусу або походження. Це включає не лише навчання, але і додаткові послуги, такі як шкільні обіди.

Підтримка для студентів з особливими потребами: Відень має різноманітні програми та ресурси для підтримки студентів з особливими потребами, включаючи дітей з інвалідністю або дітей, які не є носіями німецької мови.

Освіта та догляд за дитиною дошкільного віку: що стосується даного пункту, для сприяння більш високоякісним послугам, містом розроблено наступні заходи: – для всіх дитячих садків розроблено освітній план, який сприяє розвитку комунікаційних здібностей, мови та культури; – проводиться робота над збільшенням кількості місць у дитячих садках для дітей віком від 0 до 2 років; – з 2009 року діє безкоштовна система дитячих садків для дітей від 0 до 5 років, якою вже скористалося понад 250000 дітей, дозволяючи батькам економити до 3000 євро на рік; – вдосконалюються програми підготовки персоналу дитячих садків з урахуванням сучасних педагогічних методик [17].

Професійна освіта та навчання впродовж життя: Відень також пропонує широкий спектр можливостей для професійної освіти та навчання, допомагаючи молодим людям здобути навички та знання, необхідні для успішного майбутнього. Містом також підтримується культура постійного навчання, надаючи дорослим можливості для додаткової освіти та навчання протягом усього життя, що в свою чергу сприяє створенню більш інклюзивного та справедливого суспільства.

4. Соціальна політика та зайнятість. Основним елементом прогресу міста є висока зайнятість. Вона гарантує соціальну стабільність та сприяє соціальній інтеграції. Відень, як і багато інших європейських міст, відомий своєю розгорнутою системою соціальної підтримки, включаючи безкоштовну медичну допомогу, пенсійне забезпечення, підтримку для осіб з інвалідністю та інші послуги, спрямовані на забезпечення та підтримку благополуччя громадян.

Доступ до медичної допомоги: усі громадяни Відня мають право на безкоштовну медичну допомогу в рамках системи загального обов'язкового медичного страхування. Це означає, що вони можуть отримати допомогу від лікарів, в лікарнях та інших медичних установах без необхідності платити з власної кишені.

Соціальне забезпечення: Відень має розгорнуту систему соціального забезпечення, що включає пенсії, допомогу по безробіттю, допомогу при вагітності та народженні дітей тощо. У Відні, як і в багатьох інших країнах Європейського Союзу, доступ до медичної допомоги гарантований Загальним законом про соціальне забезпечення (ASVG) через систему обов'язкового медичного страхування полягає в тому, що всі громадяни мають право на безкоштовне медичне обслуговування, незалежно від їхнього соціального становища або економічного статусу. Система медичного страхування в Австрії фінансується за рахунок внесків на медичне страхування, які сплачуються роботодавцями та працівниками. Частка внесків залежить від рівня доходів працівника [2].

Підтримка для осіб з інвалідністю: Відень пропонує різні форми підтримки для осіб з інвалідністю, включаючи доступ до освіти, житла та транспорту, сприяння в працевлаштуванні. Місто також пропонує спеціальні програми для підтримки незалежного життя та соціальної інтеграції людей з особливими потребами (табл. 1).

Таблиця 1

Програми для підтримки незалежного життя та соціальної інтеграції людей з особливими потребами Відня

Форма підтримки	Шляхи реалізації
Інтегрована освіта	програма забезпечує, щоб учні з особливими потребами могли навчатися у звичайних школах разом з іншими учнями, що сприяє соціальній інтеграції
Безбар'єрне житло	Відень пропонує програми підтримки для забезпечення доступного житла для осіб з інвалідністю, включаючи встановлення підйомників для інвалідних візків та адаптацію ванних кімнат до особливих потреб
Безбар'єрний транспорт та інфраструктура	забезпеченням доступності громадського транспорту для осіб з інвалідністю, включаючи підйомники для візків на автобусах та трамваях. А для доступності інфраструктури працюють ліфти, дороги та тротуари, а також переходи між ними зроблені максимально рівними для більш комфортного та безпечного переміщення осіб на візках
Підтримка працевлаштування	місто пропонує програми, що сприяють працевлаштуванню осіб з інвалідністю, включаючи освітні програми та програми підготовки до праці
Підтримка незалежного життя	програми, що допомагають людям з інвалідністю вести незалежне життя, включаючи підтримку в домашньому господарстві та персональне супроводження
Допомога у працевлаштуванні для вразливих груп	допомога безробітним, особливо при тривалому безробітті (заходи професійної орієнтації; подолання розриву між теоретичною підготовкою та практикою; Програма підтримки кластерів Відня допомагає підприємствам заповнити вакансії безробітними, надаючи їм необхідне навчання на виробництві, що дозволяє компенсувати дефіцит кваліфікованих кадрів)

Джерело: складено на основі [3]

5. *Рівність статей*. Розширення можливостей для жінок у Відні є важливим пріоритетом вже більше 25 років. У 1992 році було засновано спеціалізований відділ з питань жінок (Міський відділ 57). З цього часу гендерна рівність стала ключовим елементом в усіх аспектах міського управління, включаючи управління людськими ресурсами, міське планування та розвиток, освітню політику, охорону здоров'я жінок та політику ринку праці.

Відділ у справах жінок Відня фінансує проекти та ініціативи, спрямовані на *підтримку та поліпшення становища жінок та дівчат*. У місті діють п'ять притулків для жінок та дітей, що зазнали домашнього насильства.

Економічна незалежність жінок вимагає *рівноправної участі в роботі*. Відень реалізує численні ініціативи для досягнення цього, включаючи безкоштовні дитячі садки, що допомагають батькам досягти балансу між роботою та сім'єю.

Важливим моментом досягнення гендерної рівності є зосередження у дитячих садках Відня на гендерно-чутливій освіті для *подолання гендерних стереотипів вже у ранньому віці*.

Відень активно сприяє *реалізації жінок у кар'єрі*. Наприклад, щорічно понад 3000 дівчаток та 160 компаній беруть участь в «Take Our Daughters to Work Day» для подолання гендерних стереотипів. Міський фонд сприяння зайнятості допомагає жінкам підвищити кваліфікацію, а Vienna Business Agency надає *підтримку жінкам на вищих посадах у секторах, де переважають чоловіки*.

З 2010 року Відень успішно впроваджує пілотний проект, що поєднує державні закупівлі з гендерною рівністю та правами жінок на робочому місці. Це внесло значний вклад у *зменшення гендерного розриву в оплаті праці* в місті порівняно з рештою Австрії [8].

На нашу думку, не дивлячись на велику підтримку жінок та дівчат та допомогу для них в подоланні гендерної нерівності, дуже мало уваги приділяється дискримінації чоловіків.

6. *Інтеграція мігрантів*. Відень є містом, яке активно працює над інтеграцією мігрантів у місцеве суспільство через такі ключові аспекти [23]:

– *освіта та мовні курси*: місто надає мігрантам доступ до освіти, включаючи спеціальні курси німецької мови. Це допомагає іммігрантам краще адаптуватися до місцевого суспільства, розуміти та спілкуватися на місцевій мові;

– *професійна підтримка*: Відень зосереджується на посиленні професійної підтримки, особливо для жінок-іммігрантів. Це включає навчання та кваліфікаційні курси, які допомагають іммігрантам здобути навички, необхідні для роботи в новому середовищі або для можливості відкрити власну справу;

– *соціальна інтеграція*: місто активно працює над сприянням соціальної інтеграції мігрантів через ринок праці, що включає підтримку в пошуку роботи;

– *інші ресурси*: у Відні також доступні інші ресурси для мігрантів, такі як консультації та підтримка у вирішенні юридичних та адміністративних питань, пов'язаних з переїздом та життям в новій країні.

Всі ці елементи сприяють створенню інклюзивного суспільства, в якому мігранти можуть відчувати себе як частина громади, що, в свою чергу, сприятиме в майбутньому економічному процвітанню.

7. *Сприяння соціальній інтеграції молоді*. «Ми вже побачили одну перевагу цього процесу – ми відчули, як багато ми, дорослі, можемо навчитися завдяки діалогу та співпраці... Спочатку ми хотіли, щоб діти та молодь думали про своє місто, але, зрештою, місто тепер думає про дітей та молодь» [26].

Werkstadt Junges Wien є великим інноваційним проектом, що має на меті створити інклюзивне середовище для молоді Відня. Центральною ідеєю проекту є забезпечення молоді можливостями для активної участі в соціальному житті міста та розробка всебічної стратегії для підтримки розвитку дітей та молоді міста, яка ґрунтується на їхньому власному життєвому досвіді. Дана стратегія отримала схвалення від міської ради Відня і стала обов'язковою для міста. Участь у проекті була відкрита для всієї молоді, яка проживає у Відні, з умовою обмеження у віці від 4 до 19 років.

Werkstadt Junges Wien став найбільшим проектом участі дітей та молоді в історії Відня, що включає розробку проектів, спрямованих на вирішення соціальних проблем, які їх турбують, від участі в політичних дискусіях до участі в культурних та творчих заходах. Це був перший раз, коли молодь мала можливість не просто висловлювати свої думки, але й встановлювати порядок денний та пріоритети, після чого експерти аналізували та доповнювали їх вибір [26].

Інклюзивність цього проекту проявляється в спробах залучення молоді з різних соціальних, економічних та культурних середовищ, а також груп з особливими потребами. *Werkstadt Junges Wien* відкритий для всіх молодих людей, незалежно від їхнього походження, статі, релігійних переконань або сексуальної орієнтації та є важливим інструментом для підтримки різноманіття та інклюзивності серед молоді Відня, допомагаючи їм бути почутими, відчувати свою потрібність та активно й ефективно взаємодіяти зі своїм містом, роблячи його більш комфортним, в першу чергу, для себе.

8. *Просторова інклюзія*. «Орієнтація на цільову групу підвищує точність планування продуктів і послуг» [9].

Відень, відомий своїми інклюзивними стандартами міського простору, відзначається також як світовий лідер у гендерному міському плануванні. Починаючи з гендерно-специфічних дискусій на виставці 1991

року, місто заснувало *Жіночий офіс* під керівництвом урбаністки Єви Кайл. Її робота допомогла впровадити гендерні принципи в дизайні міста і мобільності. Успіх цього підходу в Відні підтверджується через інноваційні проекти, спрямовані на нові стратегії житла і мобільності. Ці методи були включені до «Посібника з інтеграції гендерних аспектів у міське планування та розвиток» для впровадження гендерного підходу в місцевих юрисдикціях [24].

Одним з найважливіших став *Frauen-Werk-Stadt* («Місто роботи жінок») – комплекс із 357 квартир, що був реалізований жінками та відображав жіночу перспективу на всіх рівнях: від місць для колясок та широких сходових кліток до сприяння сусідським відносинам, гнучкого планування квартир, якісних вторинних приміщень, і низької висоти будівлі для підтримки ідеї «очі на вулиці» (контроль вулиці «на рівні очей» з метою безпеки) [5].

Наступним фактором, що спонукав до гендерно-орієнтованого планування стало опитування, проведене Жіночим офісом у 1999 році, згідно з яким чоловіки зазвичай використовують транспорт двічі на день для дороги на роботу та назад. Жінки ж, навпаки, більш активно та різноманітно користуються міським транспортом та тротуарами, у зв'язку з розширеним спектром зобов'язань, як от догляд за дітьми та літніми батьками, закупкою продуктів тощо, включаючи основне місце роботи. Розуміючи це, архітектори та міські планувальники розробили план покращення мобільності пішоходів і доступу до громадського транспорту: було покращено освітлення для безпеки жінок вночі, для забезпечення жінок та дівчат від сексуального насильства курсують вагони метро тільки для жінок, розширено тротуари для пішоходів та встановлено сходи з пандусом біля перехрестя для полегшення переходу людей з особливими потребами [12].

У Відні реалізовано *гендерне міське планування* через ряд конкретних кроків та ініціатив (табл. 2).

Таблиця 2

Гендерне міське планування Відня: кроки та ініціативи

Етапи планування	Ініціативи впровадження гендерного міського планування
1	2
Гендерне дослідження	місто проводило дослідження, щоб зрозуміти, як різні групи людей (чоловіки, жінки, діти, люди похилого віку тощо) використовують міські простори. Це включало спостереження, опитування та інтерв'ю
Перепроекування простору	на основі результатів дослідження, місто перепроекувало простори, щоб вони краще відповідали потребам різних груп. Наприклад, в районі Aspern було створено більше освітлених доріжок та місць для перепочинку, щоб зробити його більш привабливим та безпечним для жінок та дітей
Політика транспорту	Відень змінив свою політику транспорту, щоб вона краще відповідала потребам жінок, які, як виявилось, частіше за все користуються громадським транспортом або ходять пішки. Це включало поліпшення безпеки та доступності громадського транспорту, а також створення більш безпечних та зручних маршрутів для пішоходів
Участь громадськості	місто залучило громадськість до процесу планування, дозволяючи людям висловлювати свої потреби та бажання. Це допомогло забезпечити, що нові та перепроековані простори відповідають потребам тих, хто їх використовує

Джерело: складено на основі [9]

В цілому у Відні успішно запроваджено понад 60 ініціатив з гендерного мейнстрімінгу.

Завдяки цим заходам Відень зміг зробити свої міські простори більш інклюзивними та рівними для всіх. Те, що на перший погляд здавалося не важливим та буденним, насправді відгукнулося у багатьох жінок та дівчат Відня, починаючи доступом до міської інфраструктури (за спостереженнями було визначено, що багато дівчат відмовляються від гри на дитячих майданчиках та стадіонах, якщо там багато хлопців), закінчуючи безпекою на вулицях та в громадському транспорті. У майбутньому, приклад елементів даного гендерного міського планування був би актуальним і для великих міст України.

Це лише декілька прикладів, як Відень працює над підвищенням інклюзивності. Втім, важливо пам'ятати, що жодна стратегія не є ідеальною, і завжди є можливість для подальшого вдосконалення.

Отже, стратегія створення інклюзивного міста включає ряд ключових підходів. По-перше, необхідно розробити всеосяжну політику, яка би враховувала потреби всіх груп населення, включаючи вразливі групи. По-друге, важливо включити громадськість у процес планування і ухвалення рішень. Це може бути досягнуто через відкриті форуми, консультації та інші форми громадської участі. По-третє, інклюзивне місто має бути сталим, що означає врахування поточних та майбутніх екологічних викликів та забезпечення розвитку, який не шкодить нашому середовищу.

Нарешті, інклюзивне місто має працювати на зміцнення місцевої економіки, створюючи робочі місця та можливості для місцевих мешканців.

Інклюзія в Копенгагені: досвід для України

«Копенгаген постійно входить до числа найзручніших для життя та найзеленіших міст світу. Сьогодні наша гавань настільки чиста, що ми можемо плавати у воді, а понад 62 % жителів Копенгагена щодня їздять на велосипеді на роботу чи в школу», – Френк Дженсен, лорд-мер Копенгагена.

Копенгаген, як активний учасник глобальної спільноти, взаємодіє з іншими містами, обмінюється проблемами та рішеннями, що підвищує його вплив і внесок у глобальну інклюзію. Це місто, яке володіє багатолітнім досвідом у розробці екологічних та житлових рішень, визначаючи тренди у сталому міському розвитку та регулярно посідаючи високі позиції у міжнародних рейтингах комфортності життя.

Відомо, що Копенгаген обирає підхід до містобудування, де «зелені рішення» супроводжуються економічним зростанням, створенням робочих місць та підвищенням якості життя. Це свідчить про інклюзивний підхід до розвитку міста, оскільки воно прагне до того, щоб усі жителі отримували користь від цього та відчували повноцінну участь в житті міста [14].

У контексті інклюзії, це означає, що місто враховує потреби всіх своїх громадян, незалежно від їхнього соціального статусу, віку або статі та працює над забезпеченням рівних можливостей для всіх його жителів, не лише в економічному аспекті, але і в доступі до чистого довкілля та високої якості життя. Економічне зростання та створення робочих місць, які супроводжують «зелені рішення», сприяють інклюзивності, оскільки вони створюють нові можливості для роботи та заробітку, доступні для всіх громадян. Що є особливо важливим для низькодохідних груп або маргіналізованих спільнот, які часто найбільше страждають від економічних змін. Покращення якості життя, зокрема через збільшення доступу до зелених просторів, покращення якості повітря та зменшення забруднення, також є важливим елементом інклюзивного розвитку для жителів міста, але особливо відчутні для найбільш вразливих груп, які часто проживають в найбільш забруднених чи занедбаних районах.

Зі слів лорд-мера Копенгагена, можна зробити висновок, що столиця Данії, яка регулярно входить у список найкомфортніших для проживання та найзеленіших міст світу, демонструє відмінні приклади інклюзії та втілення Цілей сталого розвитку. Чистота гавані Копенгагена, в якій можна купатися, свідчить про важливість стану екології та акценті на здоров'ї мешканців міста. А факт щоденного використання велосипедів великою кількістю мешканців для подолання маршруту до роботи або школи відображає прагнення міста до підтримки сталого транспорту та зниження викидів вуглецю.

За останні 30 років, Копенгаген перетворився з міста-боржника зі старою промисловістю та мешканцями, які залишали його в пошуках кращих умов, в одне з найщасливіших міст світу. Відновлення міста, його зростаюча економіка, стійкість до змін клімату та інклюзивність були здійснені завдяки продуманій стратегії розвитку. Копенгаген фокусується на відродженні районів з метою створення комфортного, економічно стабільного, соціально та екологічно відповідального житлового середовища. Всі аспекти життя мешканців враховуються в інклюзивному міському плануванні, що сприяє стійкості міста до викликів і стресів [6].

Копенгаген прагне створити комфортне місто, враховуючи всі аспекти життя громадян у своїй інклюзивній стратегії міського планування, включаючи створення робочих місць, доступ до житла, збільшення зелених зон, сприяння здоровому способу життя та створення просторів для активного спілкування та спільного відпочинку. Це сприяє розвитку стійких соціальних зв'язків, які важливі для формування більш згуртованих та стійких суспільств, особливо в містах, де вони можуть зникнути. Парк Суперкілен в Норребро, розділений на зони для спорту, ігор і активного відпочинку, а місця для купання в гавані Копенгагена, створені як частина інфраструктури захисту від зміни клімату, слугують прикладами такого підходу. Подібні місця користуються популярністю серед місцевих жителів і туристів [6].

Копенгаген, що відомий своїм високим рівнем інклюзії, може слугувати прикладом для України у створенні інклюзивних міст. Це місто активно працює над забезпеченням умов для людей з особливими потребами, дозволяючи їм мати рівні можливості поряд з іншими громадянами. В Копенгагені належна увага приділяється спеціально розробленим програмам для успішної і дружньої інтеграції мігрантів, осіб з обмеженими можливостями та представників інших соціальних груп.

«Копенгаген повинен і надалі залишатися містом, яке характеризується різноманітністю, толерантністю та низьким рівнем соціальної нерівності, де люди можуть взаємодіяти один з одним незалежно від свого походження» [14].

Досвід Копенгагена в побудові інклюзивного міста може бути надзвичайно корисним для України. В пріоритеті можуть бути такі напрямки:

1. *Пріоритет здоров'я* [11]: «Система охорони здоров'я Данії – це система загального охоплення, яка фінансується за рахунок податків, і забезпечує безкоштовний і рівний доступ до медичної допомоги для всіх громадян».

Працюючи над впровадженням досвіду Копенгагена в українському контексті, важливо врахувати специфіку місцевого середовища, бюджету та потреб громади. Найбільш яскравими прикладами, які

демонструє Копенгаген щодо інклюзивності в системі охорони здоров'я в міському плануванні для можливого впровадження в Україні є:

– *профілактичні заходи з охорони психологічного та психіатричного здоров'я.* В Данії психіатричне лікування є обов'язком держави під керівництвом регіональної влади. Підхід об'єднує медичні послуги, соціальну підтримку та зосередженість на боротьбі зі стигмою. У 2022 році уряд Данії зобов'язався пріоритизувати психіатрію та психічне здоров'я, інвестуючи величезні суми у 10-річний план реформ. Це включає модернізацію системи, щоб відповідати змінам у моделях захворюваності, покращення швидкості лікування, цифрових послуг та доступності по віддалених місцях. З акцентом на профілактиці, ранньому виявленні та доступності якісної допомоги, цей план зосереджується на потребах вразливих груп, включаючи дітей, молодь та осіб з психічними розладами, через створення адаптованих, інклюзивних систем підтримки. Метою плану є покращення якості та тривалості життя людей з психічними розладами, їх інтеграція та прийняття в суспільстві, а також забезпечення поваги до індивідуальних бажань при наданні лікування та послуг. У Копенгагені (та загалом в країні) було відкрито клініки для лікування стресу, тривоги та депресії. Данія вдало впровадила технології та цифрові рішення в психіатрії, включаючи мобільні додатки та тепсихіатрію, забезпечуючи більше охоплення осіб з меншими ресурсами. Нові психіатричні лікарні спрямовані на запобігання спробам самогубства та підтримку психічного благополуччя, а також боротьбу зі стигмою, зокрема через національні кампанії, такі як «Один із нас», що спрямована на покращення життя шляхом інклюзії та боротьби з дискримінацією [11].

Такі програми зменшують навантаження на систему охорони здоров'я в цілому, запобігаючи більш серйозним проблемам зі здоров'ям.

В Україні, де війна, її наслідки та інші кризи призвели до великої кількості психічно постраждалих осіб, підхід Данії може слугувати цінним шаблоном для реформ в даному напрямку. Враховуючи зростання психічних розладів у глобальному масштабі, відкриття клінік для лікування стресу, тривоги та депресії може бути важливим кроком у покращенні загального здоров'я громадян.

– *Створення державної програми психіатричної допомоги:* це може бути зобов'язання держави пріоритизувати психіатричну допомогу та психічне здоров'я, залучаючи інвестиції в систему психічного здоров'я, що включає модернізацію послуг, для адаптації до сучасних моделей захворюваності та більшої доступності для віддалених громад.

– *Розширення доступу до цифрових послуг:* використання технологій, таких як мобільні додатки та тепсихіатрія, може допомогти забезпечити доступ до психічної допомоги для людей, які живуть у віддалених або конфліктних регіонах, або для тих, хто не може особисто відвідати спеціаліста даного напрямку.

Надання належного фінансування для відкриття та підтримки подібних клінік та технологій, а також інформування та освіти громадян про доступність та важливість таких послуг слугують тригерами для успіху даної кампанії.

Використовуючи дані рекомендації, Україна може зробити значний крок вперед у вирішенні проблем психічного здоров'я своїх громадян та створення більш інклюзивних міст.

2. *Заохочення здорового способу життя:* Копенгаген активно просуває велосипедний транспорт як основний спосіб пересування, що сприяє здоров'ю громадян, зменшує забруднення та поліпшує якість життя. Було інвестовано значні ресурси в інфраструктуру для велосипедів, включаючи 375 км велосипедних доріжок. Окрім цього, світлофори програмуються відповідно до швидкості велосипеда, а не автомобіля. Це наслідок місцевої транспортної стратегії, яка послідовно надає пріоритет велосипедам порівняно з автомобілями [6].

Активна промоція велосипедного транспорту не лише сприяє здоров'ю громадян, але й зменшує забруднення довкілля та поліпшує якість життя.

Досвід Копенгагена у активному просуванні велосипедного транспорту як основного способу переміщення може бути корисним для України. Основними заходами можуть бути:

– *Формування нової транспортної політики:* створення транспортної політики, що активно просуватиме велосипедний транспорт як основний вид транспорту, що включає розробку законодавчих норм, які надають перевагу велосипедному руху.

– *Інвестування в інфраструктуру:* залучення значних інвестицій в інфраструктуру для створення можливостей безпечного руху велосипедів, включаючи створення нових велосипедних доріжок, а також модернізація існуючої інфраструктури, встановлення велосипедних стоянок та розміщення відповідних дорожніх знаків.

– *Програми освіти та підвищення обізнаності:* організація кампаній, спрямованих на підвищення обізнаності про переваги велосипедного транспорту, включаючи його вплив на здоров'я, зменшення забруднення та покращення якості життя, стимулювання велосипедного руху через систему пілг та стимулів, таких як знижки або пріоритетні маршрути для велосипедистів. Розробка та реалізація освітніх програм та кампаній з безпеки.

Проведення дослідження потреб громади та поточної інфраструктури, визначення об'єму потрібних інвестицій та залучення необхідного фінансування, розвиток плану реалізації з урахуванням потреб різних груп користувачів дороги – є фундаментом для просування культури велосипедного транспорту в Україні. Успіх залежатиме від ефективного планування, включення громадськості та адекватного фінансування.

Хоч стратегія, описана вище, має значні переваги, є декілька потенційних перепон щодо її реалізації в українських реаліях, які варті уваги:

– *Недостатній бюджет*: інвестування в інфраструктуру для велосипедів може бути дороговартісним, особливо для країн з обмеженими бюджетами. Це включає витрати на покращення дорожніх умов, встановлення велосипедних стоянок, а також програми освіти та підвищення обізнаності.

– *Законодавчі перешкоди*: розробка та впровадження нових законодавчих норм, які б сприяли велосипедному руху, можуть зайняти значний час і потребувати складних переговорів на політичному рівні.

– *Соціальне сприйняття*: у деяких культурах велосипеди можуть сприйматися як вид транспорту, призначений виключно для дозвілля, а не для щоденного використання. Зміна сприйняття та усвідомлення користі від цього може зайняти багато часу.

– *Безпека*: безпека велосипедистів є великою проблемою, особливо в містах з інтенсивним автомобільним рухом. Відсутність безпечних зон для пересування велосипедом та неповага як до учасників дорожнього руху здійснює негативний вплив на вибір використовувати даний транспортний засіб як альтернативу, наприклад, авто.

Застосувавши ці заходи, Україна може зробити значний крок у створенні більш інклюзивного, екологічного та здорового міського середовища.

Підхід Копенгагена до міського планування, який включає інтегроване вирішення економічних, соціальних і екологічних проблем, може надати модель для розробки більш інклюзивних міських політик в Україні. Такі програми, як Програми для мігрантів, Програми для осіб з обмеженими можливостями (включаючи універсальний дизайн доступу), Програми для інших соціальних груп, які можуть стикнутися з дискримінацією (бездомних, ЛГБТ+ спільноти, старших людей або молоді) відображають зобов'язання Копенгагена до інклюзивності та рівності, що робить це місто моделлю для інших міст у світі, включаючи міста України.

Ці програми відображають зобов'язання Копенгагена до інклюзивності та рівності, що робить це місто моделлю для інших міст у світі, включаючи міста України. Копенгаген є відмінним прикладом успішного інклюзивного міста, який може стати натхненням для України, що відзначився рядом характерних особливостей таких як: – універсальний дизайн; – зелені простори; – сталість та екологія; – соціальна політика щодо створення рівних можливостей та підтримка незахищених груп населення; – рівність статей у всіх сферах життя. Ці елементи відображають відкритість, інклюзивність та гуманістичний підхід Копенгагена, які могли б знайти своє місце в інклюзивних містах України в майбутньому.

Мельбурн: Інклюзивне Місто

Мельбурн, одне з найвідоміших міст Австралії, що вирізняється своїм унікальним поглядом на інклюзивне суспільство. Це неймовірно живописне місто постачає безліч можливостей для всебічного розвитку та активної участі кожної людини.

Одна з ключових характеристик Мельбурна – це безперечний фокус на створення сприятливого середовища для всього спектру населення. Завдяки поступовому впровадженню нових програм та інновацій, це місто продемонструвало приклад ефективного дизайну та планування розвитку, що гарантують забезпечення рівноправ'я, інклюзивності та закріплення прав кожного громадянина.

За даними Глобального індексу комфортності життя за 2023 рік, складеним Economist Intelligence Unit [7] Мельбурн визнаний не лише найкомфортнішим містом для життя в Австралії, але й займає третє місце у світі за комфортом. Economist Intelligence Unit (EIU) провів оцінку понад 170 міст, враховуючи такі параметри, як стабільність, охорона здоров'я, культура, навколишнє середовище, освіта та інфраструктура.

На основі кількох ключових факторів, які відома міжнародна страхова компанія William Russell вважала найбільш важливими (щастя мешканців, безпека, врахування прав ЛГБТКІ+, видатні пам'ятки та готелі з високим рейтингом) – був складений список «Найбільш дружніх міст світу», в якому Мельбурн зайняв перше місце. «Мельбурн – прогресивне місто, яке швидко розвивається, і його визнано повністю відкритим, інклюзивним і конкурентоспроможним містом, а також гостинним місцем для спільноти ЛГБТКІ+, яка часто є однією з найбільш маргіналізованих спільнот у всьому світі» [22].

Окрім зазначених вище досягнень, Мельбурн визнано найкращим студентським містом Австралії та четвертим в світовому рейтингу за цією ознакою [20].

Цей успіх свідчить про високу якість освітніх послуг Мельбурна, прекрасний рівень життя та багато можливостей для студентів. Навчаючись у Мельбурні, студенти отримують досвід життя в безпечному та динамічному місті, що пропонує освітні програми і кар'єрні можливості світового класу [1].

Інклюзивність міста означає, що всім його мешканцям, незалежно від їхнього статусу, віку, статі, раси, релігії чи особливих потреб, забезпечуються рівні можливості для повноцінної участі в соціальному житті та в житті міста. І звання «одного з найкращих студентських міст» є беззаперечною ознакою інклюзивного міста, оскільки студенти є яскравими представниками різноманітності суспільства та потужним рушієм економічного та інтелектуального процвітання.

Прагнення міст України до отримання статусу найкращого студентського міста має багато переваг, однак потрібно враховувати і базовий обсяг заходів для забезпечення інклюзії та сприяння викориненню можливої дискримінації.

Для можливості конкурувати за звання найбільш привабливих студентських міст, Україні, в першу чергу, потрібно врахувати такі аспекти:

– *покращення якості освіти*: важливо забезпечити високу якість освіти в університетах, включаючи навчальні програми, які відповідають міжнародним стандартам, а також забезпечити наявність висококваліфікованих викладачів та їх постійний професійний розвиток;

– *інвестиції в інфраструктуру*: на всіх рівнях, від університетських кампусів до міського транспорту, інфраструктура має відповідати потребам студентів;

– *забезпечення доступності та інклюзивності*: важливо гарантувати, що всі студенти, незалежно від їхнього соціального, економічного чи культурного різноманіття, мають рівний доступ до освіти;

– *привабливість для іноземних студентів*: забезпечення програмами обміну, надання стипендій для іноземних студентів та сприянням міжнародному співробітництву між університетами (що більшою мірою реалізовано в університетах України);

– *підтримка студентського життя*: міста повинні пропонувати різноманітні можливості для дозвілля, культури, спорту, соціалізації та можливості працевлаштування.

Для отримання якісного кінцевого результату, ці, з першого погляду, не складні кроки потребують великих зусиль, професійного планування та бюджетування, проте можуть зробити міста України більш привабливими та інклюзивними для студентів з усього світу через:

– *Привабливість для іноземних студентів*: маючи високі стандарти освіти і велику кількість репутаційних університетів та коледжів, що доступні для студентів з різних соціальних та економічних груп, міста з високим рівнем життя та якісною освітою приваблюють студентів з усього світу, що сприяє культурному обміну та глобальній інтеграції.

– *Економічний ріст*: іноземні студенти сприяють економічному росту міста, витрачаючи гроші на навчання, проживання, розваги тощо. Наявність робочих місць і стажувань для студентів також робить місто інклюзивним, оскільки це допомагає їм забезпечити себе фінансово і набути професійного досвіду для подальшого кар'єрного зростання.

– *покращення освітньої системи та інфраструктури*: конкуренція за залучення іноземних студентів стимулює університети покращувати якість освіти та розвивати інфраструктуру, яка включає доступний громадський транспорт, студентські житла, бібліотеки, спортивні та культурні центри, що є важливими для студентського життя.

– *Сприяння інклюзивності*: статус «інклюзивного міста» підкреслює значення доступності та рівних можливостей для всіх студентів, незалежно від їхньої раси, статі, сексуальної орієнтації, релігії чи можливої інвалідності. Студенти, як ланка суспільства, є дуже різноманітними, що спонукає міста створювати середовище, яке враховує різні культури, традиції, вірування і потреби.

– *Покращення репутації країни*: визнання країни та її міст в міжнародних рейтингах покращує міжнародну репутацію країни та зміцнює її позиції у світових рейтингах.

Візія інклюзивної стратегії Мельбурна 2022–32 побудована на основі трьох «китів» [13]:

1. *Організації, послуги, програми та місця для всіх*. Прагнення до різноманітності та інклюзивності, забезпечуючи культурну безпеку, цінність та належність для всіх співробітників; надання послуг, створення програм та облаштування місць, які відповідають мінливим потребам різноманітних спільнот та є гостинними, безпечними та доступними для всіх; доступна інформація та оповіщення; будь-яка публічна інформація, включаючи політику Ради, стратегії та плани, розробляється та публікується відповідно до принципів універсального дизайну.

За даними офіційних джерел Harvard Business Review, 2017 та Ради різноманітності Австралії, 2015, зазначеними у стратегії розвитку Мельбурна, було зафіксовано значні переваги інклюзивного лідерства: статистично встановлено, що у компаніях з більш різноманітними командами (вище середнього) виявляють вищу інноваційність та більший дохід на 19 %, дохід від інновацій – 45 % проти 26 % відповідно з нижчими показниками різноманітності. Інклюзивне середовище також підвищує ефективність роботи і прибутковість, а також сприяє психологічному благополуччю працівників і відчуттю поваги і цінності щодо них [13].

Для того, щоб адаптувати даний підхід до контексту України, можна розглянути такі етапи:

– *Створення умов для різноманітності та інклюзивності в організаціях*. Українські підприємства та організації можуть впроваджувати практики, які підтримують різноманітність та інклюзивність на

робочому місці. Що може включати набір і збереження різноманітного персоналу, але в першу чергу – виховання та пропагування важливості толерантності до різноманітності та інклюзивності, та створення культури, яка цінує різноманітність всіх працівників.

– *Надання послуг, які відповідають потребам різноманітних спільнот.* Розробка та надання послуг, які враховують потреби різноманітних груп, включаючи ВПО, людей з інвалідністю, людей похилого віку, молодь та інших вразливих груп.

– *Створення доступної інформації та оповіщень.* Український уряд та інші організації можуть забезпечити, що всі важливі інформаційні матеріали та повідомлення розробляються та публікуються відповідно до принципів універсального дизайну, щоб інформація була доступна та зрозуміла для всіх, незалежно від здібностей або певних обмежень.

– *Визнання переваг інклюзивного лідерства.* Визнання та втілення переваг інклюзивного лідерства в Україні є важливим кроком до створення інклюзивного міста та підвищення конкурентоспроможності та ефективності підприємств та організацій, що включає підвищення інноваційності, продуктивності та прибутковості, а також покращення психологічного благополуччя працівників, що є важливим аспектом для підтримки рівня задоволеності та залученості персоналу.

2. *Стале та справедливе відновлення.* Відновлення міста після COVID-19 – це шанс покращити життя для всіх, спираючись на різноманітність та стійкість громади: відновлення міста з акцентом на розвиток потенціалу громади, сприяючи спільному процвітання; прагнення до довгострокового відновлення, об'єднуючи соціальні, економічні та екологічні пріоритети; акцент на п'яти керівних принципах інклюзивного відновлення (збереження історичної спадщини, партнерська робота, постійна адаптація підходів на основі наукових доказів, надання найкращої цінності, та зміцнення стійкості громади з гарантуванням її керівництва в діяльності) [13].

Відновлення після COVID-19 є також важливим періодом для України, який повинен бути використаний для покращення життя громадян в майбутньому та готовності до подібних ситуацій в майбутньому. Проаналізувавши негативний досвід реагування на подібні виклики, як всеохоплююча пандемія, нашій країні потрібно зосередитися на зміцненні стійкості своїх громад, сприяючи активній участі громадян в ухваленні рішень, а також розробці та впровадженні програм відновлення та інклюзії.

Україна може взяти до уваги такі принципи інклюзивного відновлення з досвіду Мельбурна:

– *Збереження історичної спадщини.* Мельбурн приділяє значну увагу збереженню своєї історичної спадщини як частини інклюзивного відновлення. Україна може використати цей підхід, враховуючи важливість своєї культурної та історичної спадщини, і включити зусилля з її збереження в свої стратегії відновлення.

– *Співпраця з різними стейкхолдерами.* Відновлення після пандемії потребує участі різних стейкхолдерів. Мельбурн залучає різні групи, включаючи уряд, громадські організації, бізнес та громадян, до процесу планування та виконання ініціатив відновлення. Такий підхід може бути корисним для України, оскільки забезпечує широку підтримку та участь у процесі відновлення.

– *Використання наукових доказів для адаптації підходів.* Мельбурн використовує науково обґрунтовані факти для адаптації своїх підходів до відновлення і підготовки до змінних умов. Це важливо і актуально для міст України.

Оскільки міста, які ґрунтуються в своїх діях на наукових засадах, мають змогу краще адаптуватися до змінних умов і ефективніше реагувати на кризові ситуації. Це дозволяє їм бути більш стійкими і підготовленими до майбутніх викликів.

– *Зміцнення стійкості громад.* Мельбурн прагне зміцнити стійкість своїх громад, використовуючи це як основний принцип інклюзивного відновлення. Україна має можливість використати подібний підхід, працюючи над зміцненням стійкості своїх громад в умовах можливих майбутніх криз.

Принцип зосередження на стійкості громад є важливим елементом для підготовки до майбутніх криз, що включає не лише відновлення після криз, але і створення структур, які можуть ефективно відповісти на майбутні виклики.

Усі ці принципи можуть бути використані Україною у процесі інклюзивного відновлення після пандемій, подібних COVID-19.

Звичайно, ця робота дуже об'ємна і вимагає багато часу для вирішення та глибокого розуміння потреб громади, а також гнучкості, щоб адаптуватися до специфічних обставин. Проте дані зусилля несуть значні довгострокові вигоди для всього суспільства.

3. *Уповноважені, дієві громади.* «Довіра до уряду необхідна для соціальної єдності та добробуту. Сьогодні, як ніколи, громадяни вимагають від своїх урядів більшої прозорості. Інформація про те, хто, чому і як приймає рішення, має важливе значення для забезпечення підзвітності уряду, підтримки довіри до державних установ і підтримки рівних умов для бізнесу». Прагнення до активної участі всіх членів спільноти, враховуючи їх потреби та впевненість у власному голосі є одним з важливих маркерів підтримки цієї довіри. Люди мають змогу визначати та керувати місцевими потребами та змінами.

Взаємопов'язаність та активна участь в громаді є основою підходу. Кожен має можливість брати участь в ухваленні рішень у місті [13].

Даний підхід є важливим для України, оскільки сприяє створенню та підтримці активного громадянського суспільства, де враховуються потреби всіх членів спільноти та підкреслюється важливість кожного громадянина в управлінні місцевим розвитком, визначенням потреб різного населення та ідей щодо адаптації до змін. Такі заходи допоможуть зміцнити демократію, покращити управління та забезпечити, що потреби всіх громадян будуть враховані. Отже, досвід Мельбурна може бути важливим джерелом інформації для України у процесі побудови більш інклюзивних, стійких та демократичних міст.

Міста, які ми проаналізували є чудовим прикладом успішного інклюзивного міста для України. Проте, варто зазначити, що наша країна перебуває в стані війни та багато українських міст стали жертвами урбциду. На нашу думку, доцільно звернути увагу на країну, яка пережила подібні воєнні злочини та відбудувалася після них.

Висновки. В світлі постійної урбанізації та визначення стратегій розвитку міст, умотивовано необхідність проведення детального аналізу потенційного впливу цих процесів на соціальну інтеграцію. Зазначається, що багато зарубіжних міст успішно застосували процес урбанізації для підвищення соціальної інклюзії, що, в свою чергу, зробило їх лідерами у сфері якості життя. В дослідженні було розглянуто, як інші країни використовують стратегію інклюзивного міста, щоб зрозуміти, які практики можна впровадити в Україні. Акцентовано увагу на підході, який Європейська Рада запропонувала у 2000 році в Ніщі, щоб боротися з бідністю і соціальною ізоляцією. Ці проблеми досі актуальні, і цей підхід став основою для політики інклюзії в європейських країнах. Також було проаналізовано деталі Індексу процвітання та інклюзії міст (PICSA), зокрема на прикладі Відня. Це місто відоме своєю сильною економікою і системою соціального захисту, що включає доступне житло, підтримку роботи, інтеграцію мігрантів, гендерну рівність, допомогу інвалідам і навчальні програми. Розглянуто досвід Копенгагена, який славиться своїми інклюзивними екологічними та житловими рішеннями та прагне до «зеленого» містобудування, сприяючи економічному зростанню, створенню робочих місць та покращенню якості життя, що сприяє інклюзивності. Розглянуто приклад міста Мельбурн, який відомий як інклюзивне місто та займає високі місця в рейтингах комфорту, дружності та привабливості для студентів.

Список використаної літератури:

1. «Naikrashche studentske misto Avstralii», [Online], available at: <https://www.studymelbourne.vic.gov.au/choose-melbourne/australias-best-student-city>
2. «Systema okhorony zdorovia ta Medychne strakhuvannia v Avstrii», [Online], available at: <https://insurancetop.com/markets/36Austria>
3. *Fact Sheet on Social Care & Support Services Sector for Persons with Disabilities*, [Online], available at: https://www.easpd.eu/fileadmin/user_upload/Factsheets/EASPD-Austria_fact_sheet.pdf
4. «Austrian Landlord and Tenant Act (Österreichisches Mietrechtsgesetz – MRG)», [Online], available at: <https://www.wien.gv.at/english/living/housing/housing/renting/tenancy-law.html>
5. «City with a female face: how modern Vienna was shaped by women», [Online], available at: <https://www.theguardian.com/cities/2019/may/14/city-with-a-female-face-how-modern-vienna-was-shaped-by-women>
6. «Copenhagen: resilience and liveability» (2018), *Field Actions Science Reports*, Special Issue 18, Online since 15 December 2018, connection on 02 November 2023, [Online], available at: <http://journals.openedition.org/factsreports/4750>
7. «EU report: The Global Liveability Index 2023», [Online], available at: <https://eiu.com/n/campaigns/global-liveability-index-2023/>
8. Gaal, K., «Vienna's Pledge to the European Pillar of Social Rights Commitment to Principle 2 "Gender Equality"», [Online], available at: https://inclusivcities4all.eu/wp-content/uploads/2019/10/Vienna_pledge.pdf
9. *Gender Mainstreaming in Urban Planning and Urban Development*, [Online], available at: <https://afakneswiah.org/wp-content/uploads/2020/10/b008358.pdf>
10. Hatipoglu, Hatice Kalfaoglu (2020), «Understanding post-war social housing strategies of Vienna: a reference for the reproduction of current cities», *Theory and Research in Architecture, Planning and Design*, pp. 201–220.
11. Healthcare Denmark, [Online], available at: <https://healthcaredenmark.dk/national-strongholds/population-health/>
12. «How Vienna designed a city for women», [Online], available at: <https://apolitical.co/solution-articles/en/vienna-designed-city-women>
13. *Inclusive Melbourne strategy 2022–32*, [Online], available at: <https://www.melbourne.vic.gov.au/SiteCollectionDocuments/inclusive-melbourne-strategy.pdf>
14. *International strategy for the City of Copenhagen*, [Online], available at: <https://international.kk.dk/sites/default/files/2021-09/%C3%98KF%20International%20strategi%20KK%20A4%20UK.pdf>
15. *Joint report on social inclusion*, (2004), [Online], available at: https://ec.europa.eu/employment_social/social_inclusion/docs/final_joint_inclusion_report_2003_en.pdf
16. «No Prosperity Without Inclusion: A New Index For Cities», [Online], available at: <https://datadrivenlab.org/data/the-prosperity-inclusion-city-seal-and-award-picsa-ceremony/>

17. «Principle 11: Early childhood education and care», [Online], available at: <https://inclusivecities4all.eu/wp-content/uploads/2020/06/Vienna-pledge-Principle-11.pdf>
18. «Principle 19: Housing and assistance for the homeless», [Online], available at: <https://inclusivecities4all.eu/wp-content/uploads/2020/06/Vienna-pledge-Principle-19.pdf>
19. «Principle 20: Access to essential services», [Online], available at: <https://inclusivecities4all.eu/wp-content/uploads/2021/06/Vienna-Pledge-3-Principle-20-EPSR-1.pdf>
20. «QS Best Student Cities 2024», [Online], available at: <https://www.topuniversities.com/city-rankings>
21. «A New Report Looks at the Most Inclusive Cities in the World», [Online], available at: <https://www.usnews.com/news/cities/articles/2019-11-29/a-new-report-looks-at-the-most-inclusive-cities-in-the-world>
22. «The Friendliest Cities In The World», [Online], available at: <https://www.william-russell.com/blog/worlds-friendliest-cities/>
23. «The Strategy Plan for Vienna», [Online], available at: <https://www.wien.gv.at/stadtentwicklung/studien/pdf/b007289.pdf>
24. «Vienna: The godmother of gender mainstreaming», [Online], available at: <https://www.polisnetwork.eu/news/vienna-the-godmother-of-gender-mainstreaming/>
25. «Vienna's most important social housing buildings», [Online], available at: <https://www.wien.info/en/sightseeing/red-vienna/social-housing-buildings-359256>
26. «Werkstadt Junges Wien», [Online], available at: <https://www.urbanagendaplattform.org/best-practice/werkstadt-junges-wien>

Ksenzuk V.V., Serhiienko I.H.

Foreign experience in implementing the inclusive city strategy in the EU countries

Abstract. In the context of continuous urbanization and the formation of urban development strategies, it is necessary to carefully consider the possible impact of this process on social integration. It is known that some cities have successfully used urbanization as a tool for increasing social inclusion, which, in turn, has made them leaders in the field of quality of life. There are several examples of successful urbanization that has led to social integration, and these cities have become leaders in quality of life and comfortable living conditions. Cities such as Vienna (Austria), Melbourne (Australia), Copenhagen (Denmark) and others have developed programs that take into account the needs of all segments of the population when planning the future growth and development of their cities. One of the key aspects that these successful cities prioritize is access to basic services such as education, health, culture, and other social amenities. By ensuring equal access for all members of society, they create a more inclusive environment where everyone has the opportunity to thrive. In addition, these cities often implement policies aimed at reducing inequality by addressing issues such as affordable housing or public transportation.

While urbanization involves many challenges, including environmental issues or infrastructure burden, it is clear that prioritizing inclusion in urban development leads to better outcomes for all participants. The success stories of leading cities around the world should serve as inspiration for policy makers seeking to build more inclusive communities in their jurisdictions.

From a public administration perspective, moving to an inclusive city model is essential for shaping a better future and involves developing policies that promote accessibility, equality, and participation for all residents of the country.

Keywords: inclusive city; EU countries.

Стаття надійшла до редакції 10.11.2023.